

УДК 334.75

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-5-9>**Братута О.Г.**

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки промисловості та організації виробництва
Українського державного хіміко-технологічного університету

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ЯВИЩА «КОНСОРЦІУМ» ЯК ВИДОВОЇ ФОРМИ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Світовий досвід господарювання свідчить про виникнення нових, осучаснення вже існуючих і відповідне значне розширення переліку типів і видових форм організаційних структур підприємства, використання яких дає можливість підприємствами із різним складом конкурентних переваг забезпечити необхідний рівень їх конкурентоспроможності. На жаль, зазначений емпіричний матеріал не опрацьований належним чином у теоретичному аспекті. Відповідні умовисновки стосуються і такої мікроекономічної системи, як консорціум. Поняття цього явища перебуває у відношенні підпорядкування до поняття такого типу мікроекономічної системи, як «об'єднання підприємств». Консорціум – це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена декількома окремими підприємствами, які належать до середньої групи підприємств однієї галузі, з метою координації їх діяльності щодо спільного придбання та подальшого використання локальних поліпшуючих або наслідуючих інновацій.

Ключові слова: дослідження, поняття явища, тип мікроекономічної системи, об'єднання підприємств, видова форма явища, консорціум.

Мировой опыт хозяйствования свидетельствует о появлении новых и о наполнении современным содержанием уже существующих и соответственно значительном расширении перечня типов и видовых форм организационных структур предпринимательства, использование которых дает возможность предприятиям с различным набором конкурентных преимуществ обеспечить им

необходимый уровень конкурентоспособности. К сожалению, этот эмпирический материал не обработан соответствующим образом в теоретическом аспекте. Сделанные умозаключения касаются и такой микроэкономической системы, как консорциум. Понятие этого явления находится в отношении соподчинения к понятию такого типа микроэкономической системы, как «объединение предприятий». Консорциум – это отдельная видовая форма объединения предприятий, которая создана несколькими независимыми предприятиями, принадлежащими к средней группе предприятий одной отрасли, с целью координации их деятельности относительно совместного приобретения и дальнейшего использования локальных улучшающих или повторяемых инноваций.

Ключевые слова: исследование, понятие явления, тип микроэкономической системы, объединение предприятий, видовая форма явления, консорциум.

The domination of two institutions is inherent for the modern historical stage of evolution taking place in the economic sphere of being, namely the entrepreneurial type of economic activity and competition, which has acquired its global form of «hypercompetition». Under such circumstances, economic entities, in order to provide for the possibility to realize their own economic interest as well as to maintain continuity of their life cycle, in addition to the pricing and non-pricing means of competitive struggle, use their organizational form as well. Worldwide experience of management witnesses of the emergence of new, modernization of already existing ones and relevant significant expansion of the list of types and forms of organizational structures of entrepreneurship, the use of which enables enterprises with different competitive advantages to provide for the necessary level of their competitiveness. Unfortunately, theoretical aspect does not adequately address the mentioned empirical data. Conducted theoretical analysis of current achievements in the field of Economic Science made it possible to highlight three concepts that investigated into this problem, in particular: «integrated corporate structures», «integrated business structures», «business associations». It should be noted that, as a result of the methodological incompleteness of the conducted surveys as well as a series of ontological and logical errors, the developers of each of these concepts failed to solve the problem, and therefore the corresponding set of knowledge did not gain the form of a developed theory. Each of the above concepts solved one problem, i.e. gave definition to the general notion of an abstract phenomenon, whose scope would have to cover all the diversity of individual concepts of modern concrete forms of entrepreneurship organizational structures. At the same time, survey results came mainly to the search for an essential feature of the abstract phenomenon notion, which performs logical function of «coordination (mutual arrangement)». In the first of these concepts «corporate structures» category was of importance, in the second it was «business structures», and in the third it was «business associations». Although the presented categories performed their specified logical function, the developers of these concepts failed to solve the problem and develop the content and the essence of the phenomena under investigation. The relevant categories were transformed only to the level of terms. In order to solve the problem, it would be necessary to identify such fundamental essential features of the phenomenon that can perform such logical functions as «subordination» and «accumulation (inclusion into the whole)». Therefore, in the corresponding concepts the lack of identity is observed between the essential features of abstract phenomenon generic notion and the general features of the individual concepts of specific phenomena. That is, the inclusion of the latter ones to scope of the former one took place on a comparative basis. Consequently, the results of the survey ended at the level of the definitions formulated for the general concept of the phenomenon and the individual concepts of its specific forms, as well as their grouping, which was performed on the axiomatic basis rather than on the logical methodological ones. Together with this, the relevant clauses also apply to the microeconomic system called consortium which was introduced as a form, to the extent of the general notion of the abstract phenomenon of each of these concepts. Speaking of the phenomenon called consortium, the surveys were mostly completed within each of the abovementioned concepts at the level of the empirical result. The latter was reflected in its identification through the description of the relevant term content, as well as the description given to the historical experience of the utilization of this microeconomic system species form in economic practice. Theoretical studies, meeting the normative methodological requirements (study of the phenomenon as «subject», «process», «in relations with the environment»), were not carried out by the developers of any of the relevant concepts. The solution of this issue is urgent at present. Based on the research carried out, the following conclusions were drawn: the results of the analysis performed for the content of the definition of the «consortium» phenomenon showed that among scientists there exist no agreed position on determining its essence as a separate form of the microeconomic system; the concept of the «consortium» phenomenon is in subordination to the concept of a microeconomic system referred to as the «uniting of enterprises»; the notion of the «uniting of enterprises» refers to the concept of a «microeconomic system» as a special one concerning the generic; the uniting of enterprises is a form of a microeconomic system of summative type with of organizational structure features, formed by a group of enterprises on the basis of cooperation relations in order to provide certain conditions for the implementation of entrepreneurship by each of them separately by means of consolidating their competitive advantages; the consortium is a separate form of the uniting of enterprises, created by several separate enterprises belonging to the group of medium-sized enterprises in one industry, in order to coordinate their activities with a view to jointly acquire and further use local improvements or follow innovations.

Keywords: study, concept of phenomenon, type of microeconomic system, association of enterprises, form of phenomenon, consortium.

Постановка проблеми. Для сучасного історичного етапу еволюції економічної сфери буття притаманне домінування двох інститутів: підприємницького типу ведення господарської діяльності та конкуренції, що набула своєї глобальної форми – «гіперконкуренції». За таких обставин суб'єкти господарювання для забезпечення можливості реалізувати власний економічний інтерес, а також неперервний тип свого життєвого циклу поряд із цінovими та неціновими засобами ведення конкурентної боротьби застосовують ще й такий їх вид, як організаційні. Світовий досвід господарювання свідчить про виникнення нових, осучаснення вже існуючих і відповідне значне розширення переліку типів і видових форм організаційних структур підприємництва, використання яких дає можливість підприємствами із різним складом конкурентних переваг забезпечити необхідний рівень їх конкурентоспроможності. На жаль, зазначений емпіричний матеріал не опрацьований належним чином у теоретичному аспекті. Проведений теоретичний аналіз сучасних напрацювань у галузі Економічної науки дав можливість виділити три концепції, у яких досліджується зазначена проблема, зокрема: «інтегрованих корпоративних структур», «інтегрованих підприємницьких структур», «об'єднань підприємств». Слід відмітити, що унаслідок методологічної неповноти проведених досліджень, низки онтологічних хиб і логічних помилок розробникам кожної із згаданих концепцій не вдалося вирішити зазначену проблему, а тому відповідна сукупність знань не набула форми розвинутої теорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У кожній із вище згаданих концепцій вирішувалася одна проблема – визначення загального поняття абстрактного явища, обсяг якого мав би охопити усе різноманіття одиничних понять сучасних конкретних форм організаційних структур підприємництва. При цьому результати досліджень зводилися, головним чином, до пошуку сутнісної істотної ознаки поняття абстрактного явища, що виконує логічну функцію «координації (взаємного розташування)». У першій із переліку зазначених концепцій відіграла роль категорія «корпоративні структури», другий – «підприємницькі структури», а третій – «об'єднань підприємств». Хоча представлені категорії й виконали зазначену логічну функцію, розробникам цих концепцій так і не вдалося вирішити проблему розкриття змісту та сутності досліджуємих явищ. Відповідні категорії трансформувалися лише до рівня термінів. Для вирішення проблеми необхідно було б визначити такі засадні істотні ознаки явища, що здатні виконувати такі логічні функ-

ції, як «субординації (підпорядкування)» й «аккумуляції (включення у ціле)». Тому у відповідних концепціях спостерігається відсутність тотожності між істотними ознаками родового поняття абстрактного явища та загальними ознаками одиничними поняттями конкретних явищ. Тобто, відбулося на компілятивній основі включення останніх до обсягу поняття першого. Як наслідок, результати дослідження завершилися на рівні формулювання дефініцій загального поняття явища й одиничних понять його видових форм, а також їх групування, що було зроблено на аксіоматичній, а не логічній методологічній основі. У тому числі, відповідні умовисновки стосуються і такої мікроекономічної системи, як консорціум, що уведена, як видова форма, до обсягу загального поняття абстрактного явища кожної із згаданих концепцій.

Мета статті. Щодо такого явища, як консорціум дослідження, головним чином, завершені у межах кожної із згаданих концепцій на рівні емпіричного результату. Останнє знайшло відображення у його ідентифікації через розкриття змісту відповідного терміну, а також описі історичного досвіду застосування цієї видової форми мікроекономічної системи у господарській практиці. Дослідження на теоретичному рівні, що відповідають нормативним методологічним вимогам (вивчення явища як «предмету», «процесу», «у відносинах із зовнішнім середовищем»), не були проведені розробниками ні однієї із відповідних концепцій. Вирішення цього питання й є нагальним на теперішній час. З урахуванням наявності вище зазначеної проблеми, а також оцінки результатів раніше проведених досліджень іншими науковцями, цілі статті сформульовані автором наступним чином: 1) провести аналіз змісту дефініції поняття явища «консорціум», визначеного у відповідних концепціях; 2) визначити зміст поняття конкретного явища «консорціум»; 3) сформулювати дефініцію поняття явища «картель». При вирішенні зазначених цілей автором статті були використані наступні методологічні засоби проведення теоретичного дослідження: порівняльного аналізу, категоріального аналізу, системного аналізу, а сходження від абстрактного до конкретного й узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У концепції інтегрованих корпоративних структур можна зустріти два варіанти дефініції поняття «консорціум», зокрема суть відповідного поняття визначається як:

1) «Форма спільної діяльності кількох банків або промислових підприємств щодо здійснення великих фінансових чи комерційних операцій,

інвестиційних, науково-технічних, соціальних і екологічних проєктів» [1, с. 70];

2) «... тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталу, створене з метою реалізації великих цільових програм і проєктів» [2, с. 335].

Для першого варіанту характерні наступні положення: 1) загальною ознакою консорціуму є визначення його як форми спільної діяльності господарюючих суб'єктів; 2) основними істотними ознаками цієї видової форми слід вважати галузеву спеціалізацію господарюючих суб'єктів, які стали учасниками консорціуму, а також економічна мета його створення.

Щодо цих положень є наступні зауваження:

– перше з них стосується того, що авторами не визначені сутність, зміст й обсяг поняття, яке у дефініції консорціуму виконує функцію загальної ознаки. Це свідчить про довільність використання наукового терміну та порушення нормативної процедури визначення поняття;

– друге полягає у тому, що не визначено логічний зв'язок зазначеного поняття із поняттям «підприємство» (господарюючі суб'єкти, які формують консорціум), а також «інтегровані корпоративні структури» (автори включили консорціум до класифікації видових форм цієї структури).

Другий варіант дефініції поняття «консорціум» відрізняється від першого визначеною загальною ознакою – «тимчасове статутне об'єднання». Слід також зауважити, що для авторів цього варіанту взагалі характерний принципово інший підхід у формуванні класифікації інтегрованих корпоративних структур. Зокрема, він передбачає здійснення групування за принципом підпорядкування, унаслідок чого класифікація має дворівневу структуру. На першому (загальному) рівні виділено дві групи – статутні та договірні об'єднання підприємств, а на другому (одиночному) – видові форми у межах визначених груп [2, с. 337]. До цього альтернативного варіанту дефініції поняття «консорціум» є два основні зауваження:

1) полягає у тому, як уже досліджено і стверджувалося вище, що поняття «інтегровані корпоративні структури» й «об'єднання підприємств» є несумісними, а отже не можуть включати до свого обсягу одну й ту ж видову форму;

2) стосується заперечення статутного статусу об'єднання підприємств. Тобто це означає, що його видові форми не можуть бути юридичними особами, бо інакше члени цих форм (підприємства) або мають трансформуватися у їх структурні підрозділи, або відповідна видова форма, у даному випадку консорціум, має виступати контрагентом щодо цього виду статутного об'єднання підприємств.

Підсумовуючи вищезазначене щодо аналізу обох варіантів дефініції поняття «консорціум» можна стверджувати про хибність положення, що зазначена організаційна структура є видовою формою інтегрованих корпоративних структур.

У концепції інтегрованих підприємницьких структур можна зустріти три варіанти дефініції поняття «консорціум», зокрема під цим явищем пропонується розуміти:

1) «...тимчасове договірне об'єднання для здійснення спільних проєктів» [3, с. 118];

2) «...тимчасовий союз господарсько незалежних підприємств, ціллю яких може бути скоординована підприємницька діяльність» [4, с. 163];

3) «...одна із форм об'єднань, яка створюється на основі угоди між банками, підприємствами, компаніями, фірмами, науковими центрами, державами для спільного проведення значних фінансових операцій щодо розміщення позик, акцій або реалізації науково- та капіталомістких проєктів, у тому числі міжнародних» [5, с. 589].

Аналіз змісту наведених дефініцій дає підстави зробити висновок, що загалом між цими визначеннями відсутні принципові відмінності як щодо загальних, так й істотних ознак поняття відповідного явища. У якості загальної ознаки використовується положення про те, що консорціум є формою об'єднання підприємств, а істотними – що метою створення цієї організаційної структури є здійснення спільних проєктів взагалі або в окремих сферах господарської діяльності підприємств зокрема. У зв'язку із цим щодо змісту дефініції поняття «консорціум» є наступні зауваження: 1) смисл загальної ознаки суперечить смислу основного базового терміну концепції інтегрованих підприємницьких структур, а отже відсутня підстава для включення консорціуму до обсягу відповідного поняття; 2) зміст загальної ознаки, залежно від варіанту дефініції зазначеної організаційної структури, або занадто загальний, що не дає підстав для ідентифікації консорціуму як окремого явища, або конкретний, унаслідок чого звужуються межі буття цього явища, а отже логічна форма його відображення не може набути статусу поняття. Враховуючи ж те, що за визначеними істотними ознаками спостерігається не субординований, а координований тип логічного зв'язку, можна стверджувати, що авторами було сформовано визначення такої логічної форми відображення предметів, як уявлення, але не поняття. Тобто встановлено лише факт існування певної організаційної структури, але незакінченої форми, бо він не набув ще статусу наукового факту. Отже можна стверджувати, що дослідження, яке було проведено, немає завершеного характеру, а відпо-

відно слід констатувати відсутність результатів як на рівні емпіричного, так і теоретичного наукового знання; 3) авторами не визначено яким чином через консорціум забезпечується можливість його учасникам здійснювати підприємницьку діяльність.

На підставі вище зазначеного можна зробити висновки, що у концепції було:

1) взагалі не розкрито зміст поняття «консорціум» як окремого економічного явища мікрорівня;

2) необґрунтовано включено відповідну організаційну структуру до класифікації інтегрованих підприємницьких структур.

У концепції об'єднань підприємств, на відміну від попередніх альтернативних, стосовно дефініції поняття «консорціум» між її розробниками немає відмінностей, зокрема під цим явищем пропонується розуміти: «...тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, яким його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, в порядку визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність» [6, с. 13].

Щодо такої видової форми, як консорціум, то автори у дефініції цього поняття виділяють дві основні загальні ознаки, зміст яких до того ж стосовно одна одної є суперечливим. По-перше, відповідна організаційна структура визначається через її рід – видова форма об'єднання підприємств; по-друге, її клас – статутне об'єднання, для якої, крім того, характерна така ознака, як тимчасовість існування. З урахуванням мети утворення консорціуму, яка визначає істотну ознаку цього явища та логічно пов'язана із другою загальною ознакою, можна стверджувати, що ця організаційна структура належить до систем цілісного типу. При цьому після досягнення зазначеної мети консорціум має надавати певну послугу своїм засновникам, вступаючи із ними у комерційні відносини, бо лише тоді підприємства, що його утворили, будуть здатні підвищити рівень власної конкурентоспроможності. Отже, консорціум слід розглядати у якості засадного елемента економічної системи мікрорівня, господарська діяльність якого направлена на створення необхідних конкурентних переваг для інших її учасників, якими є підприємства його засновники. Враховуючи те, що у консорціуму як специфічної організаційної структури підприємства немає власного економічного інтересу, то у контексті тлумачення змісту дефініції

поняття цього явища зазначену видову форму слід віднести до класу некомерційних організацій. У такому розумінні дефініція поняття «консорціум» авторів вітчизняного варіанту концепції суттєво відрізняється від визначення поняття відповідного явища, представленого у редакції авторів концепції інтегрованих підприємницьких структур. У тлумаченні останніх для зазначеної видової форми об'єднання підприємств характерний договірний характер її утворення, із чим логічно пов'язана й інша особлива ознака – тимчасовий характер існування консорціуму. Слід наголосити, що договірний варіант відповідної організаційної структури має суттєву перевагу над її статутним варіантом – не потребує додаткових одноразових витрат, які виникають при утворенні консорціуму як некомерційної організації. Враховуючи те, що одним з основних принципів здійснення господарської діяльності підприємства є принцип раціональності, можна зробити висновок, що будь-яке із підприємств-засновників у випадку вибору із числа альтернативних форм консорціуму – договірна видова форма об'єднання підприємств або статутна видова форма некомерційної організації – завжди надаватимуть перевагу першій із них. На підставі цього положення, у свою чергу, можна стверджувати, що поняття «консорціум» у тлумаченні авторів концепції слід кваліфікувати як поняття про неможливе.

Підсумовуючи вище наведене, можна зробити висновки, що автори концепції невірно визначили сутність поняття «консорціум», і хоча згадана організаційна структура належить до складу видових форм об'єднання підприємств, її включення до відповідної класифікації має хибне обґрунтування.

Вирішення теоретичного питання – щодо якого загального поняття абстрактного явища одичне поняття «консорціум» знаходиться у відношенні підпорядкування – було здійснено на основі порівняння понять зазначених явищ у методологічному контексті їх змісту як: «предмету», «процесу», «у відносинах із зовнішнім середовищем». Проведене дослідження дало підстави зробити висновок, що поняття «консорціум» належить до обсягу поняття «об'єднання підприємств». При цьому слід зазначити, що тлумачення автора цієї статті поняття «об'єднання підприємств» кардинально відрізняються від положень, які представлені у концепції «об'єднань підприємств», зокрема у визначенні: загальних й істотних ознак відповідного поняття; видової форми процесу розширеного відтворення суспільного виробництва, дія якого призводить до виникнення цього явища; типу господарського механізму, що забезпечує його функціонування; способу утворення;

місця у складі систем мікрорівня економічної сфери буття. У стислій формі зазначені відмінності можна проілюструвати через дефініцію поняття «об'єднання підприємств» і схему класифікації економічних систем мікрорівня, представленої на рис. 1.

Сутність поняття «об'єднання підприємств» визначається як видова форма мікроекономічної системи сумативного типу з ознаками організаційної структури, що утворюється групою підприємств на основі відносин співробітництва з метою забезпечення певних умов здійснення окремо

кожним із них підприємницької діяльності шляхом консолідації їх конкурентних переваг.

Порівняльний аналіз істотних ознак змісту поняття «об'єднання підприємств» і загальних ознак поняття «консорціум», у методологічному контексті оцінки їх як «предмету», дає підстави стверджувати, що вони тотожні. Зокрема, як об'єднання підприємств, так і консорціум утворюються підприємствами та належать до систем сумативного типу (особливість їх полягає у тому, що цілі функціонування системи підпорядковуються цілям її

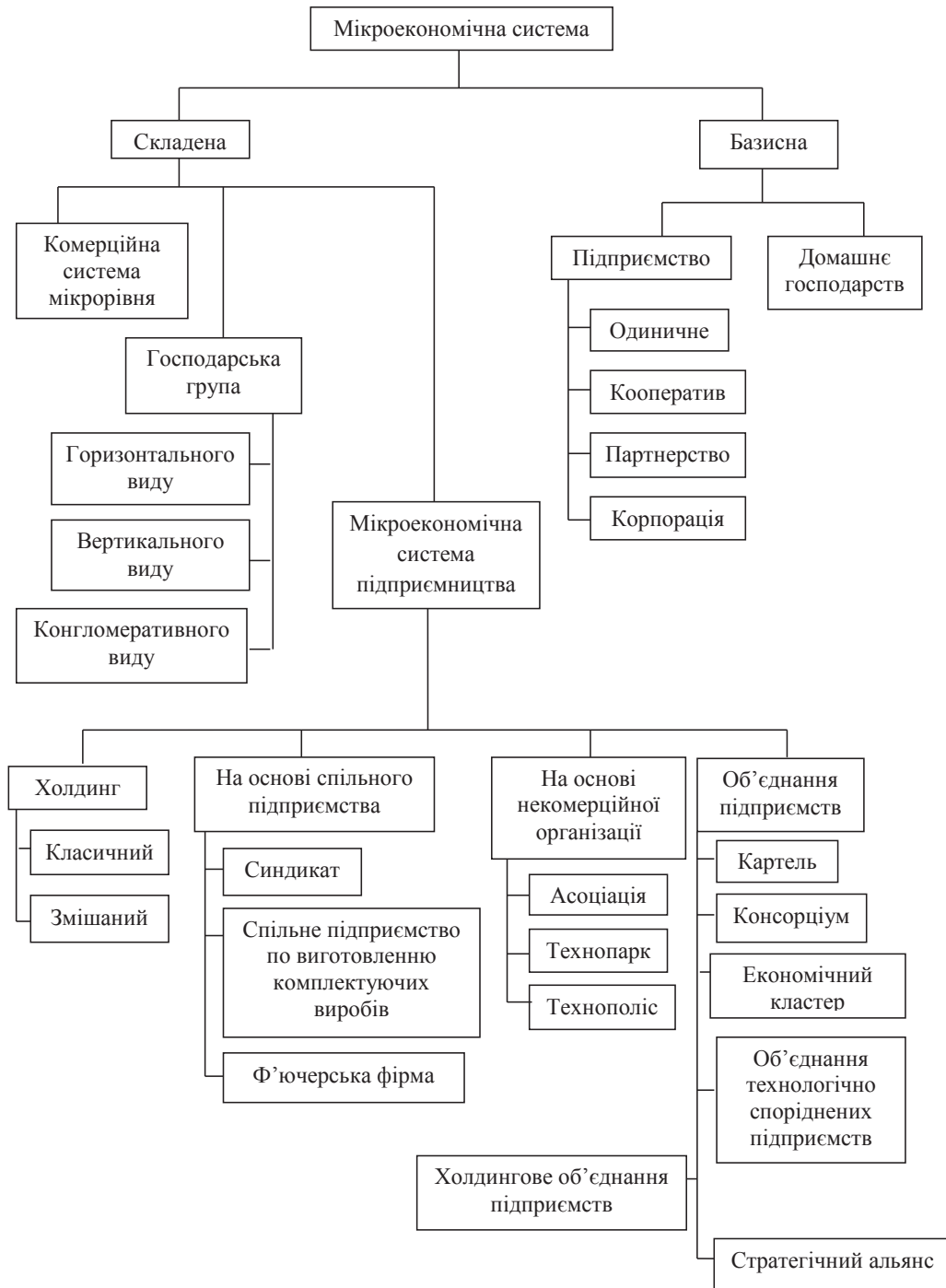

Рис. 1. Класифікація економічних систем мікрорівня

складових елементів, а не навпаки як у систем цілісного типу, до яких належить у тому числі підприємство). Крім того, вони мають ознаки організаційної структури, тому що елементи системи пов'язує організаційний вид економічних відносин, який обумовлений необхідністю забезпечення координації певних видів їх діяльності. До того ж, як об'єднання підприємств, так і консорціум мають спільні у таких ознаках, як: відсутність наявності певного місця у суспільному поділі праці; відсутність у суб'єкта економічних відносин власного інтересу та мотиву для здійснення господарської діяльності; підпорядкованість у своїй діяльності інтересам підприємств, що утворили відповідне об'єднання; договірний характер утворення; відсутність власного єдиного майна; відсутність наявності розрахункових рахунків у комерційних банках; відсутність можливість ведення самостійного балансу; відсутність правової обособленості; відсутність економічної свободи у здійсненні своєї діяльності; спільне прийняття учасниками об'єднання управлінських рішень на основі консенсусу; відсутність майнової відповідальності; тимчасовий характер функціонування.

Щодо істотних ознак поняття «консорціум», які до того ж для поняття конкретного явища відіграють ще й роль сутнісних, то вони були визначені на підставі:

а) мети створення цього виду об'єднання підприємств, яка конкретизується в особливостях:

1) галузевої спеціалізації учасників об'єднання – мають одну галузеву спеціалізацію;

2) місця та ролі, яку посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку, – належать до середньої групи підприємств галузі;

б) мети його функціонування, яка конкретизується в особливостях:

1) об'єкту координації – спільно придбані специфічні економічні (нематеріальні) ресурси;

2) типу економічних інновацій – локальні поліпшуючи або наслідуючи.

Порівняльний аналіз змісту поняття «об'єднання підприємств» і поняття «консорціум», у методологічному контексті оцінки їх як «процесу», також дає підстави виокремити для них спільні засадні інститути. Зокрема, це стосується:

1) видової форми процесу розширеного відтворення суспільного виробництва, дія якого призводить до виникнення цих явищ – процес об'єднання;

2) способу їх утворення – консолідації;

3) типу господарського механізму, що забезпечує їх функціонування – координаційний механізм;

4) основних принципів створення та функціонування – добровільності входження;

балансу інтересів членів об'єднання; підпорядкованості діяльності об'єднання інтересам його членів; консенсусу у прийнятті управлінських рішень підприємствами, що входять до складу об'єднання;

5) основних функцій – визначення цілей функціонування об'єднання підприємств, прав та обов'язків його учасників, а також їх легітимізація в угоді (договорі), що укладається між підприємствами, які утворюють відповідну організаційну структуру; координація господарської діяльності, або окремих її видів, підприємств, які увійшли до складу учасників об'єднання підприємств, щодо реалізації цілей зафіксованих в угоді про створення зазначеної організаційної структури; захист у повному обсязі прав й інтересів кожного з підприємств, які увійшли до складу об'єднання підприємств, на основі контролю за виконанням членами зазначеної організаційної структури обов'язків щодо забезпечення її функціонування.

Особливість розкриття змісту поняття «консорціум» у такому методологічному аспекті, як «процес» полягає у наявності власної моделі технології функціонування координаційного механізму. Зокрема, для цієї видової форми об'єднання підприємств притаманна модель «використання спільно придбаного(них) специфічного(них) економічного(них) ресурсу(сів) учасниками об'єднання», яка дає можливість використати уже наявні у них конкурентні переваги та забезпечити реалізацію їх власного економічного інтересу кожному окремо.

До характерних особливостей цієї моделі технології функціонування координаційного механізму доцільно віднести наступні: 1) об'єкт координації діяльності учасників об'єднання – спільно придбані специфічні економічні (нематеріальні) ресурси; 2) просторові межі охоплення економічного середовища здійснення господарської діяльності учасників об'єднання – територіальні та регіональні; 3) розмір підприємства учасників об'єднання – підприємства великого та середнього розміру; 4) галузеву спеціалізацію учасників об'єднання – мають однакову галузеву спеціалізацію; 5) місце та роль учасників об'єднання на галузевому ринку – середньої групи підприємств галузі; 6) фазу життєвого циклу учасників об'єднання – характерна фаза стабілізації; 7) тип процесу суспільного відтворення учасників об'єднання – економічне зростання; 8) характер типу та складу видових форм економічних інновацій учасників об'єднання – мають відмінні тип і склад видових форм економічних інновацій. 9) тип економічних інновацій учасників об'єднання – локальні поліпшуючи або наслідуючи; 10) склад видових форм економічних інновацій учасників об'єднання – товарні, технологічні,

технічні; 11) суб'єктів ініціювання створення об'єднання – підприємства.

Завершальним етапом розкриття змісту поняття «консорціум» було визначення характеру його відносин із зовнішнім середовищем. Схематично зв'язки відповідного явища з економічними явищами мікрорівня представлені на рис. 1. На підставі результатів проведеного категоріального аналізу були отримані наступні висновки:

1) співвідносними щодо поняття явища «консорціум» є поняття таких явищ, як «мікроекономічна система», «мікроекономічна система підприємництва» й «об'єднання підприємств»;

2) загальним щодо нього є поняття «об'єднання підприємств»;

3) поняття видових форм об'єднання підприємств щодо відповідного поняття знаходяться у відношенні як порівнювані несумісні співпідпорядковані;

4) поняття видових форм інших типів мікроекономічної системи підприємництва щодо відповідного поняття знаходяться у відношенні як безвідносні непорівнювані;

5) поняття явища «підприємство» щодо поняття «консорціум» є співвідносним, а також знаходяться щодо нього у відношенні як порівнюване несумісне співпідпорядковане.

Отримані умовисновки за результатами дослідження поняття явища «консорціум» у вище зазначених методологічних аспектах дозволили сформулювати його дефініцію наступним чином – це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена декіль-

кома окремими підприємствами, які належать до середньої групи підприємств однієї галузі, з метою координації їх діяльності щодо спільного придбання та подальшого використання локальних поліпшувючих або наслідуючих інновацій.

Висновки. На основі проведених досліджень зроблені наступні висновки:

1. Результати аналізу змісту дефініції поняття явища «консорціум» засвідчили, що серед науковців відсутня узгоджена позиція щодо визначення його сутності як окремої видової форми мікроекономічної системи.

2. Поняття явища «консорціум» перебуває у відношенні підпорядкування до поняття такого типу мікроекономічної системи, як «об'єднання підприємств».

3. Поняття «об'єднання підприємств» знаходиться у відношенні до поняття «мікроекономічна система» як особливе до родового.

3. Об'єднання підприємств – це видова форма мікроекономічної системи сумативного типу з ознаками організаційної структури, що утворюється групою підприємств на основі відносин співробітництва з метою забезпечення певних умов здійснення окремо кожним із них підприємницької діяльності шляхом консолідації їх конкурентних переваг.

4. Консорціум – це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена декількома окремими підприємствами, які належать до середньої групи підприємств однієї галузі, з метою координації їх діяльності щодо спільного придбання та подальшого використання локальних поліпшувючих або наслідуючих інновацій.

Список використаних джерел:

1. Уманців Ю. Корпоративні структури у системі економічних відносин. Вісник КНТЕУ. 2011. № 3. С. 13–25.
2. Юхновська Ю.О. Теоретичні та прикладні засади управління інтегрованими корпоративними структурами консорціумного типу. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2013. № 3. С. 137–143.
3. Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: формування, ефективність, потенціал: монографія / П.Ю. Буряк. – Л.: Логос, 2007. 468 с.
4. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса. – Х.: ИНЖЕК, 2006. 592 с.
5. Теория организации / Под ред. Б.З. Мильнера; учеб. [6-е изд. перер. и доп.] – М.: ИНФРА – М, 2008. 797 с.
6. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств / навч. посіб.: під заг. ред. Л.М. Чепурди. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. 269 с.